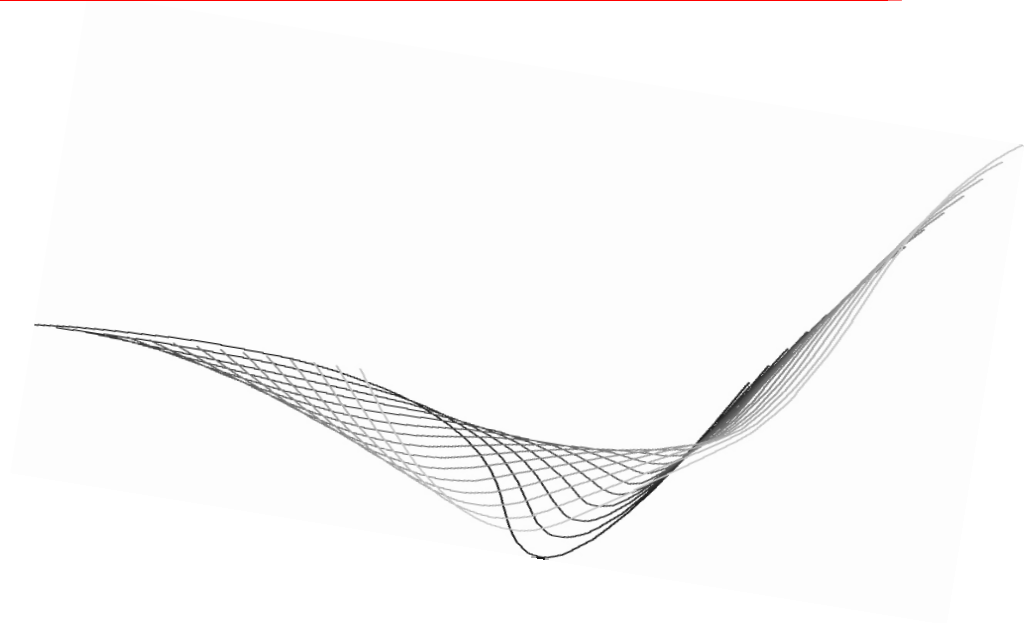

Orquestra
simfònica
del Vallès

Dossier Pedagògic OSV

MESTRES CATALANS

(SABADELL, MARÇ 2010)

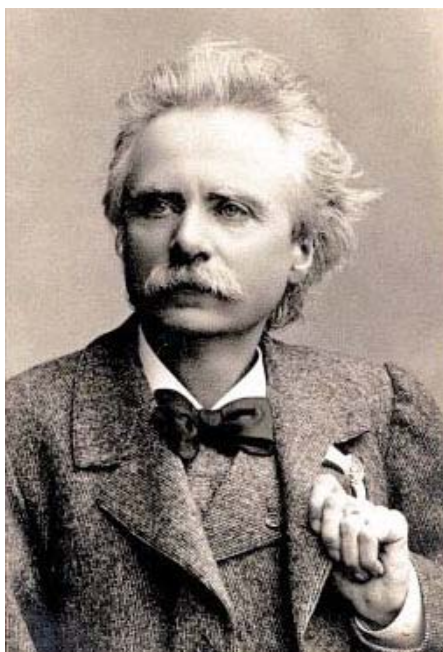
1. Presentació
2. Edvard Grieg
3. El concert per a piano i orquestra
4. Els mestres catalans
5. Els intèrprets
6. Propostes didàctiques
7. Recursos pedagògics

1 Presentació

El concert que presenta en aquesta ocasió l'Orquestra Simfònica del Vallès torna a tenir com a director un músic que també és intèrpret i compositor. Es tracta de Salvador Brotons, un personatge amb molt de carisma, vinculat a l'Orquestra Simfònica del Vallès des de fa anys. Aquest cop, Brotons no dirigirà cap obra seva però sí música d'autors catalans que s'estima molt, com són Juli Garreta, Honorat Vilamanyà i Ricard Lamote de Grignon. La programació d'obres d'aquests tres compositors ens permetrà descobrir que els músics d'aquí també fan música interessant tot i que no tenim gaires oportunitats de sentir-la en directe.

Completa el programa del concert una de les obres més importants del noruec Edvard Grieg, que és ahora un dels concerts per a piano i orquestra més populars del repertori. Si Sibelius –un dels protagonistes de l'últim programa de la Simfònica del Vallès- és el gran compositor de Finlàndia, de Grieg hauríem de dir que és el compositor de música clàssica més important que ha donat Noruega. El solista serà en aquesta ocasió un pianista emergent, el letó Vestard Shimkus, guanyador de l'última edició del Concurs Internacional de Música Maria Canals de Barcelona.

2 Edvard Grieg

Si parlem de música noruega, de seguida ens vindrà al cap la figura d'Edvard Grieg. El mèrit de Grieg va ser saber combinar perfectament la riquesa musical del seu país amb la manera d'escriure música de tradició clàssica.

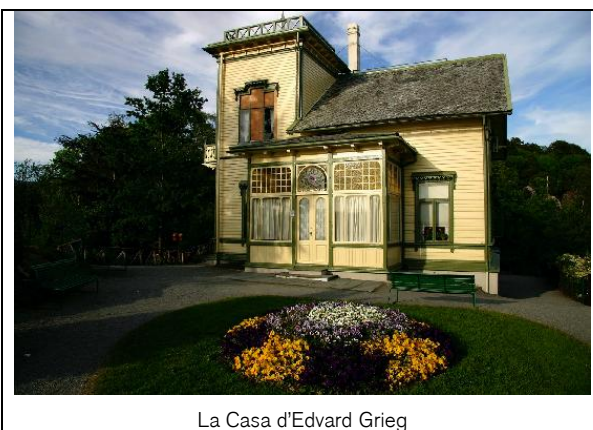
Grieg va néixer a Bergen (Noruega) l'any 1843 -tot i que sembla que l'origen de la família del pare era escocès- i va morir en la mateixa ciutat 64 anys més tard, el 1907. Les primeres nocions musicals les va adquirir amb la seva mare, que era pianista. Més tard el violinista Ole Bull –un dels grans virtuoses d'aquella època- s'adonà del talent del jove músic i animà els pares perquè l'enviessin a estudiar a Leipzig, que en aquell moment tenia un dels millors conservatoris d'Europa. La formació musical més important de Grieg la va rebre, doncs, en aquella ciutat. Per aquest motiu les seves primeres composicions, incloent-hi en certa

manera el concert de piano, beuen d'un estil semblant al d'altres compositors germànics del segle XIX, com ara Schumann o Mendelssohn. Serà més endavant quan aconseguirà crear un estil totalment original i propi gràcies a la inclusió de melodies i ritmes del seu país.

Després de l'estada a Leipzig, Grieg també va viure uns anys a Copenhagen, on va conèixer els principals compositors danesos, com Niels W. Gade, que va animar-lo a dedicar-se a compondre. L'interès per la música folklòrica del seu país, però, li va venir de Rikard Nordraak, compositor de l'Himne Nacional de Noruega, que aviat es va convertir en amic íntim de Grieg.

El 1867, el músic noruec es casa amb Nina Hagerup, cosina seva i cantant. Un any després naixeria la seva única filla, que moriria als 13 mesos a causa d'una meningitis.

Grieg també va tenir relació amb Franz Liszt, el gran virtuós del piano del segle XIX, qui va confessar admiració pel concert de piano: "Segueixi ferm en el seu camí. De veritat li dic, vostè té talent. Però, sobretot, no es deixi intimidar". Aquests comentaris i també unes cartes de recomanació de Liszt van esperonar Grieg en la seva carrera.

La Casa d'Edvard Grieg

El músic noruec va morir degut a una malaltia crònica que tenia als pulmons des de jove. El seu funeral va ser seguit per milers de persones i es van poder sentir les marxes fúnebres de Chopin i la seva pròpia, que havia escrit pel seu amic Nordraak.

De Grieg destaca la bellesa de les seves melodies, algunes de les quals l'han portat a anomenar-lo el Chopin del nord. La seva música ha influït en compositors del seu país i del nord d'Europa, i també en músics posteriors com Falla o Bartók.

OBRES MÉS DESTACADES:

Les Suites¹ 1 i 2 de Peer Gynt

Suite "En temps de Holberg"

"Peces líriques" per a piano

Música d'escena per a l'obra "Sigurd Jorsalfar"

"Melodies elegíiques" per a orquestra de cordes

"Danses noruegues" per a orquestra

3 sonates per a violí i piano

1 sonata per a piano

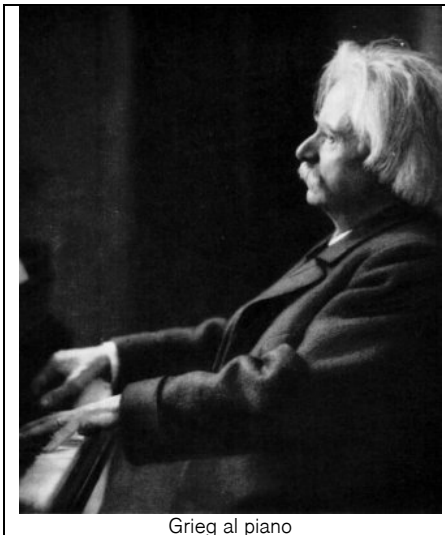
Diversos reculls de cançons

¹ Selecció de danses. Aquests fragments són els més populars de Grieg.

3 El concert per a piano i orquestra

Com acostuma a passar en la majoria de concerts de piano, el d'Edvard Grieg té tres moviments. És una composició escrita quan tenia 25 anys, en un moment feliç de la seva vida: no feia gaire que s'havia casat amb Nina Hagerup i acabava de tenir la seva filla. És l'únic concert que va escriure per a un instrument solista, tot i deixar esboços d'un segon concert per a piano que mai va completar.

Compost el 1868 a Dinamarca, on Grieg passava unes vacances, el concert es va estrenar un any més tard. Cap al final de la seva vida, el 1907, el compositor en va fer una última revisió i és justament aquesta versió la que s'acostuma a interpretar habitualment. L'origen de l'obra cal buscar-lo en l'època en que Grieg era estudiant a Leipzig. Allà va sentir el concert de Schumann –que també en va escriure només un per a piano-, interpretat per Clara Wieck, la dona del compositor alemany. Grieg admirava Schumann i per això el concert que escriu anys després tindrà algunes semblances, com ara estar escrit en la mateixa tonalitat i començar d'una manera similar.

Grieg al piano

L'orquestració del concert està formada per 2 flutes, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, 4 trompes, 2 trompetes, 3 trombons, a més de les timbales i la secció de cordes.

El primer moviment, titulat "Allegro molto moderato", comença amb un repic de timbales i els acords del piano. Els instruments de fusta, juntament amb les cordes, introdueixen el primer tema, que recollirà el piano per transformar-lo. El segon tema el presentaran els violoncel·l. Tot el moviment està ple de moments lírics i destaquen els passatges en que el piano comparteix protagonisme amb instruments de l'orquestra com la trompa o la flauta. Abans d'acabar hi trobarem una cadència². Els instants finals d'aquest fragment tornen a recuperar el caràcter del començament de l'obra.

El segon moviment, com acostuma a ser habitual, és lent. En aquest cas porta com a indicació de tempo³ "Adagio". El caràcter és intimista, gràcies a l'absència de bona part dels instruments de la família del metall –exceptuant les trompes. Com es habitual en molts concerts de piano, el segon moviment enllaçarà directament amb el final de l'obra.

Finalment, el tercer moviment, titulat "Allegro moderato molto e marcato · Quasi presto · Andante maestoso", té dos temes. Un primer, de caràcter rítmic i alegre, que es basa en una dansa noruega⁴, i un segon, contrastant i més lent, que introdueix la flauta travessera. El concert acaba de manera majestuosa i brillant.

² Moment en que l'orquestra deixa de tocar i el pianista toca sol uns instants.

³ Velocitat d'execució

⁴ Hardanger és el nom del violí noruec amb el que es toca aquesta dansa folklòrica anomenada Halling

4 Els mestres catalans

Edvard Grieg és un dels compositors del concert, però no és l'únic. El programa es completa amb obres de tres destacats autors catalans que poques vegades podem sentir en les sales de concert. Tots tres compositors són coneguts sobretot dins de l'àmbit de la sardana i la seva música de cobla sí que s'escolta sovint. Aquí teniu un breu retrat de cadascun d'aquests músics i les obres que hi sonaran.

HONORAT VILAMANYÀ I SERRAT

Vilamanyà va néixer a Ripoll l'any 1905 i va morir a Barcelona el 1963. Avui dia se'l coneix gairebé exclusivament per la música de cobla que va escriure, especialment per les sardanes, tot i que va compondre música religiosa, de cambra i coral. Va estudiar amb el seu cosí, el també compositor Ramon Serrat, que va ensenyar-li disciplines teòriques. Amb Juli Pons va aprendre piano i amb Eduard Toldrà, violí. Vilamanyà va ser un músic molt actiu, dinàmic i polifacètic. Va crear agrupacions musicals, va dirigir bandes, cobles, orquestres i cors, i fins i tot una emissora de ràdio: Ràdio Olot. L'estrena de l'obra que sentirem al concert, "Els Gnoms de la Maladeta", es va fer el 1956 al Palau mateix, amb l'Orquestra Municipal de Barcelona i la direcció d'Eduard Toldrà. Pel compositor, aquest va ser el millor moment de la seva carrera de músic. L'última etapa de la seva vida la va passar a Mataró on va involucrar-se en diverses activitats culturals.

JULI GARRETA I ARBOIX

Aquest músic va néixer a Sant Feliu de Guíxols el 1875. La fama com a compositor li ve per les seves sardanes, ja que està considerat entre els més grans autors d'aquest gènere. El seu ofici, però, no era el de compositor sinó el de rellotger, com el seu pare, que també era músic. D'ell va aprendre les primeres nocions musicals, i també del pianista Ramon Novi. Bona part dels seus coneixements musicals van ser autodidactes. Amic de Pau Casals, aquest va engrescar-lo a escriure música i va difondre les seves obres dins i fora del nostre país. Garreta era intèrpret de fiscorn i també tocava el violí i el piano. La seva producció musical és variada i inclou, a banda de la música per a cobla, peces de cambra, simfòniques, un concert per a violí i orquestra o diverses cançons per a veu i piano. Va morir de manera prematura l'any 1925. Hi ha una anècdota d'Stravinski que es va produir l'any 1924 a l'Ateneu Barcelonès: després de sentir la interpretació de la sardana "Juny", el músic rus va exclamar "Més Garreta, sisplau, més Garreta". "Les Illes Medes", l'obra de Garreta que sonarà en el concert, va ser escrita l'any 1923.

RICARD LAMOTE DE GRIGNON I RIBAS

Va ser violoncel·lista, compositor i director d'orquestra i de banda. Fill del també compositor Joan Lamote de Grignon, va néixer a Barcelona el 1899. Estudià al Conservatori del Liceu i a l'Acadèmia Marshall de Barcelona. Va ser violoncel·lista d'orquestres com la del Liceu i la Simfònica de Barcelona. Entre altres agrupacions va dirigir l'Orquestra Municipal de Barcelona, la Simfònica de Girona i també l'Orquestra de València, a més de la Banda Municipal de Barcelona. Va ser amic i col·laborador d'Eduard Toldrà. La seva producció més important és la que va escriure per a orquestra. També va compondre òperes ("Magia", "La cabeza del dragón"), música de piano, de cambra, sardanes i fins i tot bandes sonores per a una vintena de pel·lícules. Va morir a Barcelona l'any 1962. La "Fantasia sobre temes de Serrano" va ser escrita a València, l'any 1944, com a homenatge al compositor de sarsuela José Serrano.

5 Els intèrprets

L'ORQUESTRA SIMFÒNICA DEL VALLÈS

L'OSV va néixer l'any 1987 per iniciativa de l'Associació d'Amics de l'Òpera de Sabadell. És l'única orquestra simfònica de l'Estat on els músics i treballadors que la formen són alhora els propietaris. L'OSV és, doncs, una orquestra diferent, que viu del seu públic i dels seus concerts. Cada any participa en un centenar d'actuacions, en format simfònic (amb temporades estables a Sabadell i al Palau de la Música Catalana) o bé col·laborant en les òperes i sarsueles que organitzen els Amics de l'Òpera de Sabadell.

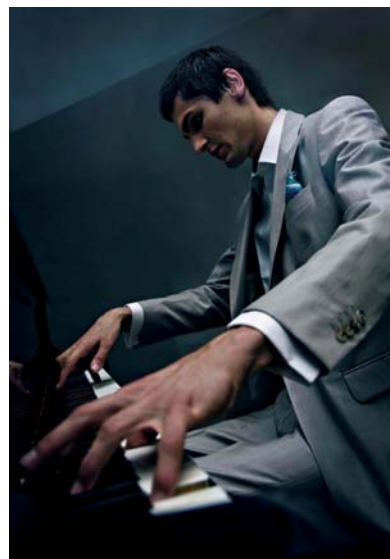
SALVADOR BROTONS, el director

Va néixer a Barcelona el 1959 en una família de músics. Va estudiar flauta, composició i direcció d'orquestra. Entre els seus professors, hi trobem noms com els d'Antoni Ros Marbà (direcció) o Xavier Montsalvatge (composició). Va ampliar estudis als Estats Units, on encara hi ensenya i dirigeix regularment. Actualment és director titular de l'Orquestra Simfònica de les Illes Balears, la Vancouver Symphony (Estats Units) i la Banda Municipal de Barcelona. També és professor de l'Escola Superior de Música de Catalunya (ESMUC).

Ha guanyat nombrosos premis i és un dels compositors catalans més destacats de l'actualitat. Va ser director de l'Orquestra Simfònica del Vallès entre el 1997 i el 2002, i actualment és Principal Director Convidat.

VESTARD SHIMKUS, el solista de piano

Va néixer a Letònia el 1984. Començà a estudiar piano quan tenia només 5 anys, a Riga. Després va ampliar la formació en centres musicals de Madrid, Munic o Los Angeles, amb destacats professors. Ha guanyat primers premis en diversos concursos internacionals, cosa que li ha permès actuar amb orquestres d'arreu del món. A més d'intèrpret, Shimkus és compositor i algunes de les seves obres ja han estat publicades, com ara un concert per a piano i orquestra que va estrenar l'any 2008. També li agrada el jazz i ofereix concerts d'aquest gènere regularment. Aquesta temporada 2009-2010 ha de fer una gira per la Xina, enregistrar un parell de discos i té recitals a ciutats com Nova York, París o Roma, entre d'altres. Shimkus participa en aquest concert com a guanyador del Concurs Internacional Maria Canals 2009.

6 Propostes didàctiques

Aquí teniu una sèrie de continguts que es poden treballar amb els alumnes:

- Identificació de l'orquestra i les seves diverses seccions.
- Fer un llistat de concerts per a piano i orquestra escrits durant el segle XIX.
- Rituals d'un concert: afinació, salutacions, director-solista, públic.
- Estudi geogràfic i cultural dels països del nord d'Europa i especialment de Noruega.
- Quins altres compositors nòrdics coneixem? Com és la seva música?
- Els nacionalismes musicals: quins altres països, a banda de Noruega, desenvolupen durant el segle XIX un estil de fer música basat en el seu folklore?
- Elaborar una llista amb altres compositors nacionalistes, a més de Grieg.
- Comparar el concert de piano de Grieg amb el de Schumann.
- Escoltar les dues versions del concert de Grieg i identificar les diferències.
- Fer recerca d'altres compositors catalans del segle XX que tinguin obra orquestral.
- Estudiar el món de la cobla i per extensió dels instruments que la formen.

7 Recursos pedagògics

Partitura completa del Concert de piano de Grieg

[http://imslp.org/wiki/Piano_Concerto,_Op.16_\(Grieg,_Edvard\)](http://imslp.org/wiki/Piano_Concerto,_Op.16_(Grieg,_Edvard))

Article sobre Grieg a la Viquipèdia

http://es.wikipedia.org/wiki/Edvard_Grieg

Web del Museu Grieg de Troidhaugen

<http://www.kunstmuseene.no/Default.asp?enhet=troidhaugen&sp=2>

Llistat de composicions d'Edvard Grieg

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_compositions_by_Edvard_Grieg

Web de la International Edvard Grieg Society

<http://www.griegsociety.org/default.asp?sp=2>

Accés lliure a Spotify per sentir les obres del concert i altres

<http://www.spotify.com/es/products/free/>

(Si necessiteu una invitació, escriviu-nos un correu electrònic i us l'enviarem!)

Concerts de Grieg i de Schumann al Spotify

<http://open.spotify.com/artist/3iKc2oXIZBSfbG0vjb2Flz>

El Concert de Grieg al YouTube (Artur Rabinstein/ André Previn)

http://www.youtube.com/watch?v=Dxzpy1b1_BY

<http://www.youtube.com/watch?v=3CJDZTUnhPA>

<http://www.youtube.com/watch?v=ZDZIOfpa36I>

Versió original (1868) del Concert de Grieg

<http://open.spotify.com/album/4CvpeNINWWZtPXaeB9dHFZ>

Vídeo de 'Blog Europa' sobre la ciutat de Bergen, la ciutat natal de Grieg

<http://www.tv3.cat/videos/2749030>

Vídeo de Salvador Brotons dirigint l'Orquestra Simfònica del Vallès, amb l'obra "Commemorativa":

<http://www.youtube.com/watch?v=rSH5vWv8pkA>

Fons Lamote de Grignon de la Biblioteca de Catalunya:

<http://www.bnc.es/fons/inventaris/smusica/lamote/lamote.pdf>

Redacció: Pere Andreu Jariod

Orquestra
simfònica
del Vallès

www.osvalles.com

Narcís Giralt, 40 · 08202 Sabadell
Tel. 93 727 03 00 · Fax 93 727 22 28 · osv@osvalles.com